

ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΙ ΣΤΟΝ ΠΛΑΓΙΟ ΛΟΓΟ

- Πλάγιο λόγο έχουμε όταν τα λόγια κάποιου δεν τα ακούμε ή τα πληροφορούμαστε όπως ακριβώς τα είπε, αλλά μας ανακοινώνονται εξαρτημένα από ένα ρήμα λεκτικό, δοξαστικό ή ερωτηματικό (dico/λέγω, sentio/πιστεύω, rogo/ρωτώ κτλ.) και τροποποιημένα (ως προς τις εγκλίσεις, τους χρόνους, τις αντωνυμίες και ορισμένα επιρρήματα).
- Ένας γενικός κανόνας που αφορά τις εγκλίσεις είναι ότι **στον πλάγιο λόγο υπάρχει πάντα ή υποτακτική ή απαρέμφατο**. Συγκεκριμένα:

α) οι ανεξάρτητες προτάσεις που περιέχουν κρίση μετατρέπονται σε απαρεμφατικές· σε σχέση με το ρήμα της εξάρτησης το απαρέμφατο του Ενεστώτα εκφράζει το σύγχρονο, του Παρακειμένου το προτερόχρονο και του Μέλλοντα το υστερόχρονο.

β) οι ανεξάρτητες προτάσεις που εκφράζουν επιθυμία μετατρέπονται σε δευτερεύουσες βουλητικές προτάσεις που εισάγονται με το ut (αρν. ne) και εκφέρονται με υποτακτική. (Ανάλογα με το ρήμα εξάρτησης μπορούν να μετατραπούν **και σε απαρεμφατικές προτάσεις, με τελικό απαρέμφατο**.)

Στα εξεταζόμενα κείμενα, οι κύριες προτάσεις επιθυμίας τρέπονται στον πλάγιο λόγο σε δευτερεύουσες βουλητικές, όταν το ρήμα εξάρτησης σημαίνει: διατάζω, ζητώ, παρακαλώ, προτρέπω, πείθω, αποφασίζω, επιτρέπω, φροντίζω κ.λ.π. (constituo-45, (ad)hortor-45, incito-29, rogo-38, oro-23, peto, edico-31, praecipio-48, curo-45, persuadeo-45, moneo-45, provideo-45 κ.λ.π.). Αντίθετα, τρέπονται σε τελικό απαρέμφατο όταν το ρήμα εξάρτησης είναι ένα από τα ρήματα: iubeo-48, impero-7, constituo-9.

γ) οι ευθείες ερωτήσεις γίνονται πλάγιες.

- Οι ευθείες ερωτήσεις, που εκφέρονται με οριστική, απορηματική ή δυνητική υποτακτική, στον πλάγιο λόγο τρέπονται σε **πλάγιες ερωτήσεις με υποτακτική** πάντα έγκλιση, διατηρώντας, με την εφαρμογή των κανόνων της ακολουθίας των χρόνων, την ίδια χρονική βαθμίδα (σύγχρονο, προτερόχρονο, υστερόχρονο) σε ευθύ και πλάγιο λόγο ανάλογα με το ρήμα εξάρτησης.
- Για την εισαγωγή ευθειών και πλαγίων ερωτήσεων ολικής άγνοιας ισχύει ό,τι είναι γνωστό από την αντίστοιχη θεωρία των προτάσεων αυτών των ειδών. π.χ. “In hoc me longa vita et infelix senecta traxit?”(43) → Mater interrogat filium num in illud se longa vita et infelix senecta traxerit.
- Η δυνητική υποτακτική, κατά την τροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο και αντίστροφα, δεν αλλάζει (όπως και οι δυνητικές εγκλίσεις στα αρχαία ελληνικά). π.χ. Nescio enim quis possit (δυνητική υποτακτική) diligere eum ... aut eum ... (44) → “Quis possit diligere eum/hunc ... aut eum/hunc ...?”

δ) Οι δευτερεύουσες προτάσεις

- Οι προτάσεις που στον ευθύ λόγο είναι εξαρτημένες διατηρούν στον πλάγιο λόγο το απαρέμφατο ή την υποτακτική, αλλά μετατρέπουν την οριστική σε υποτακτική.

Πάντα θυμάμαι το βασικό κανόνα της ακολουθίας των χρόνων: μια δευτερεύουσα πρόταση με Υποτακτική εκφέρεται μόνο με αρκτικό χρόνο, όταν εξαρτάται από αρκτικό, και μόνο με ιστορικό χρόνο, όταν εξαρτάται από ιστορικό. [Στον πλάγιο λόγο όλα εξαρτώνται από το χρόνο του ρήματος της κύριας. Αυτό το προσέχουμε πάντα.] Έτσι :

- Όταν στον ευθύ λόγο εκφέρονται με Υποτακτική, στον πλάγιο έχουμε τις εξής αλλαγές:

Ευθύς λόγος: Υποτακτική	Πλάγιος λόγος: Υποτακτική	
χρόνοι	εξάρτηση: αρκτικός	εξάρτηση: ιστορικός
ενεστώτας	ενεστώτας	παρατατικός
παρακείμενος	παρακείμενος	υπερσυντέλικος
μέλλοντας	υποτακτική ενεστώτα ενεργητικής περιφρ. συζυγίας (-urus sim)	υποτακτική παρατατικού ενεργητικής περιφρ. συζυγίας (-urus essem)

Προσοχή! Οι υποτακτικές του παρατατικού, του υπερσυντέλικου και του παρατατικού της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας των δευτερευουσών προτάσεων του ευθέος λόγου παραμένουν αναλλοίωτες στον πλάγιο λόγο, όποια κι αν είναι η εξάρτησή τους. (όπως συμβαίνει και με τις

δυνητικές εγκλίσεις στα αρχαία ελληνικά). [Β.Φυντίκογλου & Χ.Τσίτσιου- Χελιδόνη, (2015:310), Δ.Π. Τζερεφός, *Το Συντακτικό της Λατινικής Γλώσσας* (1984: 186)].

- Οι δευτερεύουσες προτάσεις που στον ευθύ λόγο εκφέρονται με Οριστική στον πλάγιο λόγο την τρέπουν σε Υποτακτική στην ίδια χρονική βαθμίδα (σύγχρονο, προτερόχρονο, υστερόχρονο) ανάλογα με τον χρόνο του ρήματος εξάρτησης (αρκτικός-ιστορικός), εφαρμόζοντας τους κανόνες της ακολουθίας των χρόνων Έτσι:

1.Όταν εξαρτώνται από Αρκτικό

Η Οριστική	→	Υποτακτική
Ενεστώτα, Παρατατικού	→	Ενεστώτα
Μέλλοντα, Παρατατικού ενεργ. περιφρ. συζυγ.	→	Μέλλοντα
Παρακειμένου, Υπερσυντελικού	→	Παρακειμένου

2.Όταν εξαρτώνται από Ιστορικό

Η Οριστική	→	Υποτακτική
Ενεστώτα, Παρατατικού	→	Παρατατικού
Μέλλοντα, Συντ. Μέλλοντα	→	Παρατατικού ενεργ. περιφρ. συζυγ.
Παρακειμένου, Υπερσυντελικού	→	Υπερσυντελικού

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ [ΕΥΘΥΣ ↔ ΠΛΑΓΙΟΣ]

- Οι προσωπικές και κτητικές αντωνυμίες στον πλάγιο λόγο μετατρέπονται ως εξής: του α΄ προσώπου (ego, meus) γίνονται se, suus (ή ipse, ipsius, όταν υπάρχει αντίθεση ή κίνδυνος σύγχυσης)· του β΄ προσώπου (tu, tuus) γίνονται ille, illius· το hic ή iste γίνεται επίσης ille (ή is). Ακόμη, για λόγους ευνόητους, αλλάζουν και ορισμένα επιρρήματα: τα nunc/τώρα, hodie/σήμερα, cras/αύριο, γίνονται tunc/τότε, illo die, postero die· το hic/εδώ γίνεται ibi/εκεί. κτλ.
- Προσέχουμε ότι η κλητική προσφώνηση του ευθέος λόγου στον πλάγιο λόγο τρέπεται σε αντικείμενο του ρήματος εξάρτησης. π.χ. Ε.Λ. «ego, **pater**, cana esse malo» (47) Π.Λ. Iulia respondit **patri** se canam esse malle.
- Οι Βουλευτικές προτάσεις στον ευθύ λόγο τρέπονται σε κύριες, εκφερόμενες με Υποτακτική ή Προστακτική, προκειμένου να εκφραστεί η έννοια της επιθυμίας.
- Το τελικό απαρέμφατο ή η δευτερεύουσα βουλευτική πρόταση, όταν είναι παθητικής φωνής, μπορούν κατά την τροπή του πλάγιου λόγου σε ευθύ να τραπούν σε ενεργητική φωνή (προσέχουμε, βέβαια, ότι το υποκείμενο της παθητικής μετατρέπεται σε αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος σε αιτιατική πτώση). π.χ. Arria milites orabat **ut simul imponeretur**. (23) → “Simul **imponar**.” ή “Simul **imponite me**.”

ε) Πλάγιοι (εξαρτημένοι) υποθετικοί λόγοι

Μία δευτερεύουσα υποθετική πρόταση βρίσκεται σε πλάγιο λόγο, όταν η απόδοσή της δεν είναι το ρήμα της κύριας αλλά μια δευτερεύουσα βουλευτική ή πλάγια ερωτηματική πρόταση είτε ένα ειδικό ή τελικό απαρέμφατο. Στην περίπτωση αυτή η δευτερεύουσα υποθετική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική έγκλιση.

- Αν εκφέρεται με υποτακτική Ενεστώτα, στον ευθύ λόγο αυτή θα τραπεί σε οριστική Μέλλοντα.
- Αν εκφέρεται με υποτακτική Παρακειμένου ή Υπερσυντελικού, στον ευθύ θα γίνει οριστική Συντελεσμένου Μέλλοντα.
- Η απόδοση (βουλευτική ή πλάγια ερώτηση, ειδικό ή τελικό απαρέμφατο) θα τραπεί στον ευθύ λόγο, σύμφωνα με τη θεωρία του πλάγιου-ευθέος λόγου, σε κύρια επιθυμίας, ευθεία ερώτηση ή κύρια κρίσεως.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α. Να τρέψετε τις κύριες προτάσεις επιθυμίας που ακολουθούν σε πλάγιο λόγο, χρησιμοποιώντας τη φράση εξάρτησης που δίνεται σε παρένθεση:

1. "Accipe nunc [...]." (24) (Ille monuit eum)
2. "Atqui ante tertium diem scitote decerptam esse Carthagine." (25) (Cato petit a patribus)
3. "Itaque cavete periculum, tutamini patriam." (25) (Cato petivit a patribus/ Cato iussit-iubet patres)
4. "Opibus urbis nolite confidere." (25) (Cato incitat patres)
5. "Fiduciam [...] deponite." (25) (Cato incitavit patres)
6. "Tu hominem investiga, summāque diligentia vel Romam mitte vel Epheso rediens tecum deduc." (28) (Ille orabat eum)
7. "Noli spectare [...]." (28) (Ille persuasit eum)
8. "Congrediamur [...]." (31) (Dux hostium monet adolescentem)
9. "Supervacaneae [...] legationis ministri, narrate Samnitibus [...]." (36) (Dentatus iussit /edixit)
10. "Sic ergo vive [...] sed sic loquere [...]." (41) (Philosophus adhortatus est scriptorem)
11. "[...] habe semper in memoria et in pectore." (41) (Philosophus adhortatur scriptorem)
12. "Tamquam scopulum, sic fugias verbum insolens atque inauditum." (41) (Philosophus rogavit scriptorem)

B. Να μεταφέρετε τις ευθείες ερωτήσεις που ακολουθούν σε πλάγιο λόγο, χρησιμοποιώντας τη φράση εξάρτησης που δίνεται σε παρένθεση:

1. "Ego non cognosco vocem tuam?" (24) (Ennius Nasicam interrogat)
2. "Visne scire [...]." (24) (Ille interrogavit puerum)
3. "Tu mihi ipsi non credis?" (24) (Nasica Ennium ininterrogat)
4. "Quin, homo inepte, taces [...]." (41) (Rogo te, homo inepte)
5. "Num ad hostem veni et captiva in castris tuis sum?" (43) (Mater rogavit filium)
6. "In hoc me longa vita et infelix senecta traxit [...]." (43) (Mater haud scit = αγνοεί)
7. "Qui potuisti populari hanc terram [...]." (43) (Mater interrogavit filium)
8. "Cur [...] tibi non succurrit?" (43) (Mater interrogat filium)
9. "Quid ergo non times [...]." (47) (Augustus interrogavit filiam)

Γ. Να τρέψετε τις (υπογραμμισμένες) προτάσεις του ευθέος λόγου που ακολουθούν σε πλάγιο λόγο, χρησιμοποιώντας τη φράση εξάρτησης που δίνεται στην παρένθεση:

1. Galli everterunt urbem Romam praeter Capitolium, pro quo [...] acceperunt. (21) (Ille dicit)
2. Post hoc factum rediit in exilium, unde tamen rogatus reversus est. (21) (Romani dixerunt)
3. "Fiduciam, quae nimia vobis est, deponite." (25) (Cato monuit patres)
4. "Noli spectare quanti homo sit." (28) (Cicero adhortatur fratrem)
5. "Congrediamur, ut singularis proelii eventu cernatur, quanto miles Latinus Romano virtute antecellat." (31) (Dux hostium petivit ab adolescente)
6. "Nemo vero eos miseretur, quod infelicitate vixerint." (35) (Seneca adhortatus est homines)
7. "Nam cum ad eum magnum pondus auri publice missum attulissent, ut eo uteretur, vultum risu solvit et protinus dixit." (36) (Scriptores dixerunt) (μόνο ιστορικού χρόνου ρήμα εξάρτησης μπορεί να δοθεί, αφού η περίοδος περιλαμβάνει χρονική πρόταση με cum ιστορικό-διηγηματικό. Αλλιώς θα έπρεπε να γίνουν αλλαγές και στον σύνδεσμο και στην εκφορά της χρονικής πρότασης)
8. "Quin, homo inepte, taces, ut consequaris, quod vis?" (41) (Rogo te)
9. Atque id quod a C. Caesare scriptum est, habe semper in memoria et in pectore. (41) (Philosophus admonuit scriptorem)
10. Nonnulli sunt in hoc ordine, qui aut ea, quae imminet, non videant, aut ea, quae vident, dissimulant. (42) (Cicero dixit patribus)
11. In hoc me longa vita et infelix senecta traxit, ut primum exulem deinde hostem te viderem? (43) (interrogavit filium)
12. "Quid ergo non times ne istae te calvam faciant?" (47) (Pater interrogavit filiam)